

Μακεδονικά

Τόμ. 1

Αγιορειτικά Μετόχια εν Επτανήσω

Μανουήλ Ιω. Γεδεών

doi: [10.12681/makedonika.9154](https://doi.org/10.12681/makedonika.9154)

Copyright © 2016, Μανουήλ Ιω. Γεδεών

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Γεδεών Μ. Ι. (2017). Αγιορειτικά Μετόχια εν Επτανήσω. *Μακεδονικά*, 1, 384–387.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.9154>

ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΑ ΜΕΤΟΧΙΑ ΕΝ ΕΠΤΑΝΗΣΩ

Τὰ δύο ἐπίσημα καλογηρικὰ γράμματα, ἅτινα σήμερον ἐκδίδω, προερχόμενα ἐκ Κεφαλληνίας, ἀπεσώθησαν εἰς χεῖρας τοῦ πάντ' ἀρίστου φίλου μου κ. Λεωνίδα Χ. Ζώη, παραχωρήσαντός μοι δῶρον, ἵνα χρησιμοποιήσω ταῦτά ποτε, δοθείσης εὐκαιρίας· ἀλλ' εὐκαιρίαν κρίνω πᾶσαν ἀνάμνησιν παρελθουσῶν εὐτυχῶν — σχετικῶς — ἡμερῶν τῆς παρελθούσης ἡμῶν ἐθνικῆς, οὕτως εἰπεῖν, ζωῆς.

Πρόκειται περὶ τῶν ὑποθέσεων δύο ἀγιορειτικῶν μονῶν, ἃς εἶχον ἐν Ἑπτανήσῳ. καὶ κυρίως ἐν Ζακύνθῳ, ἡ Μεγάλῃ Λάβρα — δηλὰ διὰ Λαύρα — καὶ ἡ τοῦ Διονυσίου. Εἶχεν αὕτη Μετόχιον, οὗ ὁ ναὸς ἐτιμαῖτο ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀγίας Σοφίας, εἰ δὲ καὶ ἡ Λαύρα εἶχεν αὐτόθι, ἄγνωστον, εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον· ἀλλὰ ἀνακηρύττει αὕτη λαοφιλήτην ἐπίτροπον τῷ 1660 τὸν εὐπατρίδην Πέτρον Καπνίσην, ὅστις ἐδικαιοῦτο ἵνα εἰσπράττῃ τὰ ἐν Ζακύνθῳ (ὕλικά) δικαιώματα τῆς Λαύρας, ἔξ ἧς προσήρχοντο εἰς τὴν νῆσον «πατέρες» τῆς μονῆς, ἃς εἵπωμεν, κατὰ καλογηρικὴν λέξιν «γεροντάδες».

Τὸ γράμμα τῆς Λαύρας καὶ συνετάχθη καὶ ἐγράφη ἐν Ἀγίῳ Ὁρει, ἐνῷ τὸ τῆς μονῆς Διονυσίου ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μὲν ἐγράφη, προδήλως ὅμως συνετάχθη ἐν Ζακύνθῳ, σταλὲν εἰς τὴν δικαιοῦχον μονήν, ἵνα μεταγραφῇ καὶ σφραγισθῇ. Πολλαὶ λέξεις ἀναφερόμεναι εἰς αὐτὸ οὐδέποτε ἐλαλήθησαν ἐν Ἀγίῳ Ὁρει, οὔτε ποτε ἠκούσθη ἵνα προφέρωσιν οἱ ἀγιορεῖται τὸ Ζα-Τζα, ὅς εἰς τὰς ἐν Αἰγαίῳ Πελάγει νήσους.

Τεκμήριον εὐσεβείας τῶν ὀρθοδόξων Ζακύνθου πρέπει ἵνα ἐπιγράψωμεν τὸν ναὸν καὶ τὸ Μετόχιον Ἀγίας Σοφίας, ἀλλὰ τὴν εὐσέβειαν δεικνύει καὶ ἡ ἀποστολὴ ἀγιοταφίτων μοναχῶν πρὸς συνάθροισιν ἐλεῶν ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου, κατέστησα δὲ ἐκ τούτων γνωστὸν (1692) τὸν μητροπολίτην Ἰουβενάλιον τῆς ἐν Παλαιστίνῃ Πτολεμαῖδος, καθὰ γράφουσιν αἱ «Πατριαρχικαὶ Ἐφημερίδες» μου.

Μετόχια μοναστηρίων, οὐ μόνον ἀγιορειτικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ἐπαρχίαις τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς ὑπῆρχον πολλὰ πρὸ τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντίνου πόλει εἶχεν ἡ μονὴ τῶν Ἰβήρων ἐν Φαναρίῳ (ἔξω τῆς Πετρίου πύλης). Εἰς τὸ Τζουμπαλί εἶχεν ἡ μονὴ Βατοπεδίου, παραχωρηθὲν εἰς τὴν κοινότητα τῶν τῆς συνοικίας ὀρθοδόξων, ὅπου ἀνηγέρθη ἡ ξυλίνη οἰκοδομὴ τοῦ παρθεναγωγείου τῆς συνοικίας. Ἡ μονὴ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος (ἡ ρωσικὴ) εἶχε τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Νικολάου — ὅχι Προ-

δρομόν τῆς Πέτρας, ὡς ἔγραψεν ὁ ἱατρὸς Mordtmann — ἐν Σαλμὰ Τομ-
προῦκ καὶ τὸ Ἀγίασμα τοῦ Θεολόγου ἐν Βογιατζήκιοι τοῦ θρακικοῦ Βοσπό-
ρου — ἄλλ' εἰς τὸ Βεβέκι (τὸ Βε ὡς Μπε) τοῦ αὐτοῦ Βοσπόρου εἶχεν ἡ τῶν
Ἰβήρων.

Εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ τουρκικοῦ κράτους ὑπῆρχον ἕως τῆς ΙΘ' ἑκα-
τονταετηρίδος ἀγιορειτικῶν μονῶν μετόχια πολλά. Ἴσως ἡ μονὴ τῶν Ἰβή-
ρων εἶχε τὰ περισσότερα. Τίς ἐμπορεῖ νὰ πιστεύσῃ ὅτι καὶ εἰς τὸν Πόντον
ὑπῆρχον τοιαῦτα; Τῷ 1723 βατοπεδηγὸν κελλίον, ἄνευ ναοῦ, ὑπῆρχεν ἐν Οἰ-
νόῃ τοῦ Πόντου (βλ. Πατριαρχ. Ἐφημερίδας ἐν ἔτει). Εἰς τὴν Τζάκυνθον
ἀνακαλύπτεται σήμερον ἡ Διονυσιατικὴ Ἀγία Σοφία, ἴσως δὲ ἐν μιᾷ τῶν
ἡμερῶν ἀνευρεθῇ καὶ εἰς ἐκάστην τῶν νήσων τοῦ Ἰονίου Πελάγους ἀνά ἓν
(ἢ δύο)· διότι ὑπῆρχον ἐπαρχιαί πτωχαὶ ἀνεχόμεναι τρία ἢ τέσσαρα· ἡ τῆς
Προικοννήσου εἶχεν ἐν Ἰβηρικὸν ἐν Αὐλωνίᾳ (Πασά — Λιμὰν) ἄνευ ναοῦ,
ἐν Κουτλουμουσιανόν, τὸ Στηλάρι, κτίριον ἐρυμνόν, ἐν Μαρμαραῖ, ἐν Δο-
χειαρίτικον, αὐτόθι, καὶ ἐν Βατοπεδηγόν, θαυμασίον καὶ πλούσιον μετὰ
ναοῦ, ἐν Ἀφουσίᾳ.

Τῶν παρ' ἑμοὶ χαρτίων, προτάττω τὸ τοῦ Διονυσίου, εὐμορφότατα γε-
γραμμένον, φέρον καὶ σφραγίδα, δεύτερον δὲ θέτω τὸ τῆς Λαύρας· φέρουσι
δὲ καὶ τὰ δύο ὀλιγίστας ἀνορθογραφίας.

Α'.

† Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ! Ἔτος ἀπὸ τῆς
ἐνδόξου καὶ ἐνσάρκου οἰκονομίας ἀχκβ', ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ τοῦ Ἀθωνος ὄρει,
ἡμεῖς οἱ εὐρισκόμενοι μοναχοί, ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τοῦ ἐνδόξου προφήτου,
προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου τῇ ἐπονομαζομένῃ τοῦ ἁγίου Διονυσίου,
ὃ τε καθηγούμενος καὶ ἅπαντες οἱ εὐρισκόμενοι ἱερομόναχοι καὶ γέροντες
τῆς συνάξεως, θέλομεν καὶ δίδομεν τὴν πᾶσαν ἡμῶν ἐξουσίαν καὶ ἀπεργα-
ζόμεθα κοιμησάριον γενεράλην, τὸν πανοσιώτατον προηγούμενον καὶ ἐν ἱερο-
μονάχοις καὶ πνευματικοῖς πατρᾷσι κύριον Γεωβάσιον, ὅπου ἂν εὐρεθῇ, ἢ
εἰς τὴν Τζάκυνθον, ἢ εἰς τὴν Βενετίαν, ἢ εἰς τὴν Κεφαλληνίαν, ἢ εἰς ἄλλον τινὰ
τόπον, καὶ νὰ ἐμπορῇ νὰ πέρῃ καὶ νὰ δίδῃ, ὡς κομιασάριος ἀληθινὸς καὶ
πρόσωπον τοῦ μοναστηρίου, νὰ σκονδέρῃ, νὰ σκοντζεδέρῃ, νὰ πακτώνῃ, νὰ
κτίζῃ καὶ νὰ χαλᾷ, καὶ ὅτι αὐτὸς ποιήσει τινὰς νὰ μὴν ἐμπορῇ νὰ τοῦ κόν-
τραδίσῃ. Εἴ τις χρεωστῇ τοῦ μοναστηρίου, ἐὰν καὶ θέλῃ νὰ τὰ σκονδέρῃ περ-
βία τῶν γαστάλδων, ἢ με κάθα τρόπον ὥσῃν αὐτὸς βούλεται· ἐξόχως δὲ διὰ
τὸ Μετόχιον, ὁποῦ ἔχομεν εἰς τὴν Τζάκυνθον, τὸ ἐπονομαζόμενον Εἰς τὴν Ἀ-
γία Σοφία, ἐὰν εὐρεθῶσι τινὲς καὶ θελήσωσιν ἐναντιωθῆναι, τὴν κοντζεσιὸν
ὁποῦ μᾶς ἔχουν καμωμένην, αὐτὸς νὰ δύναται μὲ πᾶσαν ἐξουσίαν νὰ κον-
τραδίσῃ πᾶσα ἐνθὺς ἀνθρώπου, εἰς πᾶσαν κρῖσιν καθὼς θέλει τοῦ φανῇ. Διὰ
τοῦτο γὰρ συνήχθημεν ἅπαντες, καὶ μὲ γνώμην πάντων τῶν γερόντων καὶ

ιερομονάχων, ὡς εἴρηται, ἐποιήσαμεν τὴν παροῦσαν γραφὴν τῆς κομησαρίας. Ποιοῦμεν δὲ ὅρον ἀναμεταξὺ ἡμῶν, ἵνα ἂν εὐρεθῇ τις ἐξ ἡμῶν τινὰ καιρὸν καὶ θέλῃ ἐναντιωθῆναι τοῖς παρ' ἡμῶν γενομένοις, ἔστω ἀφωρισμένος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυστος, καὶ γὰρ κληρονομήσῃ τὰς ἀράς τῶν ριγ' θεοφόρων πατέρων, καὶ κληρονόμος γένηται τῆς τοῦ 'Ιουδα μερίδος, ἵνα μὴ μετέρῃ ὅρια πατέρων. Ταῦτα δὲ ἐποιήσαμεν εἰς πίστωσιν τῆς ἀληθείας, ἵνα ἄψανστα διαμένωσι τὰ παρ' ἡμῶν γερόμενα γράμματα καὶ ῥήματα. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα. Ὑμεῖς δὲ ἐρῶσθε, ὃ θεῖται καὶ ἱεραὶ κεφαλαί.

† Ὁ καθηγούμενος τῆς σεβασμίας τοῦ ἁγίου Διονυσίου μονῆς Κωνσταντίας ἱερομόναχος καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἐν Χριστῷ ἀ[δελφοί] οἳ τε προηγούμενοι Παρθένιος καὶ Μελέτιος ἱερομόναχοι. Νικηφόρος καὶ Νεόφυτος προηγ[ού]μεν[οι].

Σημειώσις ὀπισθεν τοῦ γράμματος, ἀπὸ 18 Δεκεμβρίου 1682, καθιστᾷ γνωστὸν ὅτι, ἐφημέριος τοῦ ναοῦ τοῦ Μετοχίου τῆς Ἁγίας Σοφίας ἦτο Μητροφάνης ἱερομόναχος, ἐκ τῶν ἀδελφῶν καὶ αὐτὸς τῆς τοῦ Διονυσίου μονῆς.

Β'.

Ἀρχαιότερον τοῦ προηγούμενου τὸ δεύτερον τοῦτο γράμμα δυσκόλως ἐμπορεῖ ἵνα ἀποφανθῇ τις ἐκ τῆς ἀναγνώσεως, εἴπερ ἐγράφη τῷ 1660, ἢ 1606, διότι τὸ τρίτον τῆς ἐν ἀρχῇ λέξεως στοιχεῖον δυνατὸν ἂν ἀναγνωσθῇ καὶ ἀχξ' καὶ ἀχς'.

« *†* ἀχξ' ἀνγούσιον ιη'. Ἐπείπερ ἐγὼ τε Ἀνθίμος ἱερομόναχος καὶ προηγούμενος τῆς σεβασμίας καὶ εὐαγοῦς μονῆς τῆς μεγάλης καὶ βασιλικῆς ἁγίας Λάβρας, κειμένης ἐν τῷ περιωνύμῳ Ἁγίῳ Ὄρει τοῦ Ἀθωνος, σταλείς σὺν τῷ ἱεροδιακόνῳ κυρίῳ Ναθαναὴλ εἰς διακονίαν τῆς αὐτῆς σεβασμίας μονῆς παρὰ τῆς ἱερᾶς συνάξεως, κατὰ τὸ ἔθος τῶν μοναστηρίων, καὶ ἔχοντες θέλημα, ἐν ᾧπερ καὶ τύχοιμεν, ποιεῖν τε ἐπίτροπον τῆς αὐτῆς μονῆς εἰς ἐπικουρίαν δηλαδὴ ζητεῖν τὰ δικαιώματα τοῦ ἁνωθι σεβασμίου φροντιστηρίου, καὶ ἵνα οἱ ἐρχόμενοι μετέπειτα ἀδελφοὶ εὐρίσκουν τὸν συνεργοῦντα καὶ ἐπικουρον οἱ[οῖς] δὴποτε καιροῖς τύχοιεν, ἡμεῖς, τυχόντες ἐν ταύτῃ τῇ περιφήμῳ νήσῳ ¹⁾ Ζακύνθου, καὶ γράμματα φέροντες παρὰ τῆς τῶν πατέρων συνάξεως πρὸς τὸν εὐγενῆ Κύριον Πέτρον Καπνήσιν, ²⁾ καὶ ἡμῶν ἱκετευόντων γενέσθαι αὐτὸν ἐπίτροπον ἡμέτερον, ὡς ἐδήλωσε τὸ πρὸς αὐτὸν γράμμα, καὶ ἡ ᾗ (;) εὐγένεια αὐτοῦ κατεδέξατο, δηλοποιοῦμεν αὐτὸν διὰ δημοσίου νοταρίου τοιοῦτον εἶναι, καὶ ζητεῖν πάντα τὰ δίκαια τῆς ἁνωθι μονῆς, ὡς γνήσιος ἀδελφός, καὶ ἀνὰ χειρὸς λαμβάνειν πᾶν δικαίωμα, ἐπιδιδόναι τοῖς ἐν διαφόροις καιροῖς καὶ χρόνοις σαφεστάταις ἀποδείξεσιν, ἐκ τῆς αὐτῶν μονῆς ἀφικνουμένοις πατράσιν, ἵνα κομίζεσιν πρὸς τὸ ἁνωθι φροντιστήριον· μάλιστα γε

1. ἐν τῷ γράμματι διὰ δύο σ=νήσῳ.

2. κατ' ἀντίθετον γραφὴν ὄχι Καπνῆσιν, ἀλλὰ Καπνῖσιν.

ἔχων ἐξουσίαν ποιῆσαι καὶ ἐπίτροπον οἰκονομήσαντα καὶ βούλοιο, εἰς ἐπικουρίαν τοῦ τε μοναστηρίου καὶ τῶν ἀφικνουμένων πατέρων, ὑπὸ μαρτυρίας τῶν κάτωθι

† **Ἐγὼ Εὐθύμιος ἱερομόναχος Ἡρακλεώτης μαρτυρῶ τὰ ἑνωθέντι**

† **Ἐγὼ Γιαμᾶς Σαληαρῆς μάρτυρο ταανῶντι**

† **Ἀνθίμος ἱερομόναχος καὶ προηγούμενος ἐκ τῆς βασιλικῆς μεγάλης Λαύρας τοῦ Ἀθωνος βιβαιῶν ὑπέγραψα**

Ὑποσημειώσας τις ὑποκάτω τοῦ γραμματος χρόνον γραφῆς φέρουσα 1660, Αὐγούστου 18, βεβαίῳ σαφῶς τὸν χρόνον τῆς ἐκδόσεως τοῦ διττοεπιτροπικοῦ καὶ τὸ δικαίωμα τὸ χορηγούμενον εἰς τὸν ἐπίτροπον ἵνα διορίζῃ καὶ αὐτὸς ἐπίτροπον. Λαϊκὸν ἐπίτροπον, οὐ τὸ ὄνομα μετὰ καὶ τοῦ τῆς «συμβίας καὶ τῶν τέκνων» — εἴπερ εἶχεν — ἐμνημονεύετο κατὰ τὰς ἱεροτελεστίας ἐν ταῖς μοναῖς ταῖς ἀγιορειτικαῖς. Εἶχον αὐταὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν, ὑπῆρχε δ' ἐπὶ τούτῳ καὶ μικρὰ τις ἀκολουθία ἀναγινωσκομένη ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ μέλλοντος ἐπιτρόπου, ἱσταμένου κάτωθι τοῦ μεγάλου πολυελαίου τοῦ «καθολικοῦ» (μεγάλου ναοῦ) τῆς ἀναγορευούσης τὸν ἐπίτροπον μονῆς, φοροῦντα ῥάσον μοναχικόν. Ἦκουσα ταῦτα ἀπὸ στόματος τοῦ πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ', ἀφοῦ, τῷ 1899, εἰς τὴν «Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν» ἐξέδωκα τὴν βραχεῖαν τυπικὴν διάταξιν τῆς ἀναγορεύσεως «μοναχῶν λαϊκῶν» τῆς ἐν Κωνσταντίνῳ πόλει μονῆς τοῦ Φιλανθρώπου, κατὰ τὸν ΙΒ', ἴσως καὶ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ὅτε ἡ μονὴ ἦτο γυναικεία, ἀνδρεῖα τὸ πρότερον. Παράχρηδος ὅμως ἡ εἰς μοναχὸν φιλανθρωπηγόν, λαϊκὸν ὄντα καὶ ἐν πόλει ζῶντα ψαλψωδία τῆς δεήσεως «Ἀγκάλας πατρικᾶς διανοῖξάι μοι σπεῦσον' ἀσώτως τὸν ἐμὸν κατηνάλωσα βίον», ἀφοῦ προσδόκιμον ἦτο ἵνα καταναλίσκη τὸν βίον ἀσώτως ἐφ' ὅσον χρόνον ἔζη. Δυνατὸν ἐνταῦθα ἵνα προσθέσω, ἂν «μὴ με πλανᾷ ὁ λογισμός» — ὅτι, κατὰ τοιοῦτον τρόπον καὶ διὰ τοιοῦτον λόγον κατεσκευάσθησαν αἱ παρὰ βυζαντινοῖς οἰκογένειαι τῶν Φιλανθρωπηγῶν.

Σημειώσεως ἀξίαν κρίνω τὴν λέξιν (ἐν τῷ Β' γραμματι) «φροντιστήριον» (ἀντὶ μοναστηρίου) σπανίως, ἢ ἄπαξ, ἐν Ἀγίῳ Ὄρει γραφεῖσαν, ἂν «μὴ με πλανᾷ ὁ λογισμός». Ἐπίσης καὶ διὰ τὸν μοναχὸν Εὐθύμιον Ἡρακλεώτην, ὃν νομίζω ἓνα τῶν ἐκ Κρήτης μετὰ τὸ 1650 προσφύγων εἰς τὰς ἐν Ἰονίῳ Πελάγει νήσους καὶ τὰς Σποράδας Κάσον, Λέρον, Πάτμον, Σύμην κλπ.

Εἶδεν ὁ ἀναγνώστης μου γραφομένην δις τὴν πλάνην τοῦ λογισμοῦ, γνωστὴν τοῖς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, χρησιμοποιοηθεῖσαν καὶ ὑπ' ἐμοῦ εἰς διατριβὴν μικρὰν περὶ ἀγιορειτικῶν ὑποθέσεων, ὅθεν πιστεύω ὅτι θὰ τύχῃ τῆς συγγνώμης τῶν ἀναγνωστῶν — ἐκτὸς ἐὰν καὶ ἐνταῦθα, τρίτην ταύτην φορὰν, μὲ πλανᾷ ὁ λογισμός.